

En Strid om Udskiftningen af Søndbjerg Sogn.

Af Kommune lærer, cand. phil. A. C. Tandrup

SØNDBJERG SOGN er udskiftet i 1807; det er meget sent selv efter nordjyske Forhold, men det skyldes ikke, at Sognets Befolkning ikke har villet haft Sagen gennemført, hvad man mange Steder saa Eksempler paa, særlig hvor Selveje som her - var almindelig. (Af Fæstere fandtes der i Søndbjerg kun to, Ejeren var Poul Korsgaard, Kobberø, en Broder til Jeppe Korsgaard i Søndbjerg; i Hellerød 3, der hørte under Hindsels). Nej, der var andet i Vejen; en Bemærkning, der ligner et Suk, af Sognefogden Mads Harbo (i 1805) leder allerede Tanken hen paa, at Befolkningen længtes efter at faa Sagen bragt i Orden, og i 1805 havde den allerede staaet paa i over 10 Aar.

Sognet er udskiftet under eet, men alligevel i 3 Dele, nemlig Hellerød, Øster Søndbjerg og Vester Søndbjerg. Skellet i Søndbjerg gik ved Præstegaarden, saaledes at denne og Mads Harbos, der laa omtrent, hvor Brugsforeningen senere kom til at ligge, hørte til Vester Søndbjerg.

Sognets Lodsejere tog Sagen op i 1794 og fik Løfte fra Landinspektør Torm, Nykøbing M., om, at Opmaalingen skulde blive foretaget i 1796, senest i 97. Den ledende Mand var Jeppe Korsgaard, der havde Vestergaard i Søndbjerg, Sognets største Gaard. Bønderne ventede dog forgæves paa Landinspektøren baade i 96 og 97, først i Okt. 98 lysnede det, idet en Landmaaler Haar fra Aarhus meldte sig for paa Torms Vegne at maale Sognet op. Jeppe Korsgaard og Præsten, Hr. Vilse, Sognepræst i Søndbjerg fra 1774 til 1807, kommer imidlertid straks i Klammeri med Manden, saa han rejser igen og først indfinder sig Aaret efter, da Opmaalingen saa endelig fandt Sted. Arbejdet varede i ca. 1 Maaned. Hvad de i 98 blev uenige om, er ikke saa let at blive klog paa, for hver Part har sin egen Forklaring, og de er vidt forskellige. Haar siger, at Jeppe Korsgaard, som han selvfølgelig henvendte sig til, ikke vilde give ham Logi. Jeppe Korsgaard siger, at dette saa langt fra er rigtigt, som han endog tilbød Haar sin egen Stue. Landmaaleren har ogsaa søgt Logi hos Præsten, men mener sig ogsaa der afvist, endda ret kraftigt, idet Præsten skulde have sagt, at han hverken vilde logere ham eller have sin Jord udstykket. Præsten bedyrer sin Gæstfrihed og siger, at Haar var meget uforskammet og til sidst fløj ud af Døren "uden videre Ceremoni", og afviser iøvrigt Paastanden om, at han var Modstander af Udskiftningen, med Indignation. Haar skal saa - efter sin egen Paastand - med samme negative Resultat have forsøgt sig andre Steder og var sluttelig kørt sin Vej igen.

Helt rigtigt har Jeppe Korsgaard og Præsten næppe skildret Sagen, de var nemlig misfornøjet med, at Opmaalingen skulde foregaa saa sent paa Aaret, og de var, hvad der er det væsentligste, ikke tilfreds med, at Haar skulde foretage den, de mente, at Torm havde forpligtet sig til personlig at besørge Arbejdet, og i saa Fald kunde de højst komme til at betale Rejsepenge fra og til Nykøbing, nu skulde de betale fra og til Aarhus. Det er sikkert herom Striden har drejet sig. Alt vilde dog maaske nok - bortset fra nogle mindre Gnidninger - have faaet sin rolige Gang, hvis ikke Haar havde sendt Lodsejerne en vældig stor Regning, hvor den forgæves Rejse var sat til 20 Rdl., og den der var lykkedes til godt 10. Desuden havde han krævet Udgiften til en Karl refunderet og for en Del af Omraadet 12 Sk. pr. Td. Land for Opmaalingen. (I visse Tilfælde kunde Landmaalerne nok faa saa meget, men saa skulde der foreligge "vanskelig Situation", d. v. s. Arealer, der var vanskelige at opmaale). Lodsejerne gør Indsigelse. Karlen vil de ikke betale, da Haar kræver fuld Betaling for Arbejdet, den "vanskelige Situation" kan de ikke erkende¹), den forgæves Rejse vil de ikke betale og Rejsen til og fra Aarhus heller ikke, da de henholder sig til Torm.

Saa faar Amtmanden Sagen forelagt, og han stiller sig fuldt ud paa Haars Side, idet han afviser Lodsejernes Paastand om, at Torm er forpligtet til at opmaale personlig, som ubevist. Med Hensyn til den forgæves Rejse og de dermed Forbundne Mystifikationer, tør Amtmanden dog ikke sige noget bestemt, men skriver: "Jeg kender alle 3 Personer temmelig nøje, saa jeg skulde være meget tilbøjelig til at tro Haars Andragende at medføre nærmest Rigtighed, thi han er mig og alle bekendt som en ærlig og sædelig ung Mand. Præsten Hr. Vilses Caractair falder derimod i det opbrusende, og Bonden Jeppe Korsgaard er et uroligt Hoved". Rentekammeret giver imidlertid Bønderne Ret i alt, undtagen i deres Nægtelse af at betale de 16 Rdl. for den sidste Rejse. Regningens Restbeløb 122 Rdl. 4 Sk. skal betales, "naar Opmaalingens Rigtighed af den til Delingen antagne Landinspektør er blevet bevidnet".

Vi er nu naaet frem til April 1800 (Rentek. Skr. er dat. 19. April 1800).

Den sidst citerede Bestemmelse giver imidlertid Anledning til nye Stridigheder og yderligere Forhaling, denne Gang er det Torm, de bliver uenige med. Af ham forlanger man Verificeringen udført, hvad han ogsaa nok vil, men mod en Betaling af 24

¹ Lodsejerne vil betale 8 Sk. (efter Forord. af ²³/₄ 1781 § 27).

Rdl., og Bønderne vil have den udført gratis. De staa forsaavidt stærkest, som Regningen for Opmaalingen ikke er betalt og iflg. Rentek. Skr. ikke skal betales, før Verificeringen er sket. Sagen vandrer nu atter en Tid mellem København, Nykøbing, Thisted og Thyholm. Torm finder det ganske indlysende, at han skal have de 24 Daler. ”Der kan næppe - uden af Thyholmboere -“ være Tvivl derom, hævder han over for Rentekammeret. Det viste sig imidlertid, at dettes Embedsmænd ikke var en Smule klogere end Thyholmboerne; thi Kammeret gav Lodsejerne Ret og Torm Besked om at faa Udskiftningen tilendebragt eller frasige sig Forretningen, saa en anden kunde beskikkes. Og Amtmanden faar Paalæg om at indhente Torms bestemte Erklæring om, hvornaar han kan foretage og fuldføre Arbejdet. Det hjalp. Landinspektør Torm fik travlt, baade med at afgive de afkrævede Erklæringer og med at fortsætte Arbejdet. Foruden den omtalte Verificering stod endnu Taxationen, d. v. s. Boniteringen tilbage, men den er færdig samme Efteraar.

Endnu en Gang giver Sagen Anledning til Strid, denne Gang mellem Haar og Torm, idet Torm ved

Verificeringen har fundet Mangler ved Haars Opmaaling, saa denne maa kvitte 10 Rdl. Amtmanden staa ogsaa denne Gang trofast paa Haars Side, men er lidt uheldig, idet han løber lidt rundt i Landmaalingens tekniske Udtryk, saa Torm lidt hoverende kan gøre Rentekammeret opmærksom paa, at medens Amtmanden taler om et, drejer Striden sig om noget andet.

Taxationen er færdig sidst paa Aaret 1802, men endnu er der Vanskeligheder, saa man naar hen i Slutningen af Juli 1807, inden Aastedsforretningerne kan finde Sted og Sagen sluttes, 13 Aar efter, at den blev optaget, men paa dette Tidspunkt er det andre Folk, der er i Spidsen. Jeppe Korsgaard, der var den ledende i Starten, er død, Præsten Hr. Vilse naar heller ikke at være med i Arbejdets Tilendebringelse, men Landinspektør Torm er med til det sidste.

(Historisk Årbog for Thisted amt 1934, side 484-487)